

Kinga KWINTA-PIETUSZKO*, Jolanta PIKUL-MLEKODAJ°

*Akademia Ignatianum w Krakowie

°Akademia Ignatianum w Krakowie

II Międzynarodowa Konferencja Psychologii Religii i Duchowości

W dniach 3-4 czerwca 2014 roku na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim odbył się I Zjazd Polskiego Towarzystwa Psychologii Religii i Duchowości oraz II Międzynarodowa Konferencja Psychologii Religii i Duchowości. Organizatorami tego wydarzenia były: Katedra Psychologii Społecznej i Psychologii Religii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Instytut Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego, Instytut Religioznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego przy współpracy z Towarzystwem Naukowym KUL. Na konferencję składały się dwa wykłady plenarne rozpoczynające każdy dzień konferencji, 16 sesji panelowych (równolegle po 4 sesje) oraz jedna sesja posterowa.

DZIEŃ PIERWSZY

Wykład plenarny

Profesor Dirk HUTSEBAUT wykładem pod tytułem „Post-Critical Beliefs Scale” rozpoczął część merytoryczną konferencji. Przedstawił on dwa kryteria, na podstawie których można wyróżnić 4 obszary badania wiary. Pierwsze to rozumienie dosłowne lub symboliczne treści

religijnych, drugie włączanie lub wyłączenie transcendencji. Po ich złożeniu możemy wyodrębnić następujące obszary:

	ROZUMIENIE DOSŁOWNE	ROZUMIENIE SYMBOLICZNE
Włączanie transcendencji	Ortodoksja, wiara dosłowna	Wiara symboliczna, poziom metafory
Wyłączanie transcendencji	Niewiara dosłowna, krytyka zewnętrzna	Niewiara symboliczna, relatywizm

Ciekawy jest fakt, że osoby wyłączające transcendencję, rozumiejące treści religijne na sposób symboliczny są mniej zaangażowane niż niewierzący, pozostający na poziomie dosłowności. Zaskakujące jest spostrzeżenie, że ta sama osoba może w jednej kwestii myśleć symbolicznie, a w innej nie. Takie ujęcie sprawia, że przedstawione kryteria mogą wyznaczać poszczególne grupy badawcze, ale też mogą być zastosowane do badania tej samej osoby, która pod jakimś względem może być wierząca, a pod innym nie. Profesor podał przykład operacjonalizacji powyższych obszarów do badań ankietowych. Na pytanie *Czy Bóg istnieje?* zamieszczono 4 możliwe odpowiedzi:

	ROZUMIENIE DOSŁOWNE	ROZUMIENIE SYMBOLICZNE
Włączanie transcendencji	Bóg istnieje, jest stwórcą	Nie da się tego ogarnąć, ale można doświadczać Jego wsparcia
Wyłączanie transcendencji	Bóg nie istnieje	Nic nie można powiedzieć

HUTSEBAUT przedstawiał część wyników z prowadzonych przez siebie od wielu lat badań. Ciekawe wydają się dwie kwestie. Pierwsza to wyniki dotyczące obecności na niedzielnej Eucharystii uczniów szkół katolickich. W grupie dzieci w wieku 10-12 lat 96% było ochrzczonych, a jedynie 5% chodziło w niedzielę na mszę świętą. W grupie dzieci starszych — 13-14 lat — procent ten był jeszcze mniejszy: na 93% ochrzczonych w niedzielę w kościele było 2,7%. Ten spadek profesor wiązał z rozwojem myślenia symbolicznego. Uważa on, że rozwój tego myślenia może zmniejszyć religijność w sytuacji, w której nie pozwala się na interpretacje treści religijnych i zmusza do dosłownego rozumienia. Zadziwiający jest sam fakt, jak niewiele spośród osób w jakiś sposób zadeklarowanych jako katolicy, poprzez chrzest i wybór takiej, a nie innej szkoły, uczestniczy w niedzielnej Eucharystii. W obliczu powyższego warto byłoby się zastanowić, czy kryterium chrztu i uczęszczania do szkoły katolickiej jest jeszcze przydatne do wyłaniania osób wierzących. Drugim interesującym wątkiem była korelacja myślenia dosłownego z etnocentrycznością. Była ona silniejsza przy wyłączeniu transcendencji w przypadku osób wierzących, co oznacza, że osoby niewierzące są bardziej przekonane o jedynej słuszności swojego stanowiska niż osoby wierzące.

Sesja pierwsza

Po wykładzie profesora HUTSEBAUTA odbywały się równoległe 4 sesje panelowe. W sesji pierwszej zatytułowanej: „Tożsamość religijna — aktualnie i aplikacyjnie” usłyszeliśmy 5 referatów. Anna WIERADZKA przedstawiła tożsamość religijną w odniesieniu do koncepcji tożsamości Koena LUYCKXA. Stosując jego dwie skale: poziomu eksploracji i poziomu zobowiązania, otrzymała 4 możliwe tożsamości religijne. Są to tożsamość religijna płynna, obecna jeszcze przed decyzją, w co się zaangażować, tożsamość religijna zagubiona lub negująca, tożsamość religijna zewnętrzna i wewnętrzna.

Tożsamość religijna została przez prelegentkę scharakteryzowana jako dynamiczna, dialogiczna, tworząca się w wymiarze społecznym i indywidualnym, wpisana w kontekst zmian społecznych, obejmująca wymiar poznawczy, emocjonalny i behawioralny.

	NISKI POZIOM ZOBOWIĄZANIA	WYSOKI POZIOM ZOBOWIĄZANIA
Wysoki poziom eksploracji	Tożsamość religijna płynna	Tożsamość religijna wewnętrzna: otwarta lub zamknięta
Niski poziom eksploracji	Tożsamość religijna zagubiona lub negująca	Tożsamość religijna zewnętrzna

Mateusz PODLECKI wystąpił z referatem: „Tożsamość religijna w optyce personalizmu Karola Wojtyły/Jana Pawła II”. Odwołał się w nim do samostanowienia człowieka poprzez działanie, a także do kategorii powinności, odpowiedzialności i uczestnictwa. Wskazał również, że kształtowanie tożsamości religijnej jest zadaniem.

Magdalena Anna PIETRZAK przedstawiła referat dotyczący modlitwy uwolnienia Neala LOZANA w wymiarze religijnym, praktycznym i psychologicznym. Oparła się na koncepcji Viktora FRANKLA. Przedstawiła osoby zniewolone duchowo jako te, które nie mogą uwolnić się od wewnętrznego kłamstwa, a modlitwę uwolnienia jako pomoc w przejściu od rzeczywistości z perspektywy złego ducha do rzeczywistości w perspektywie Bożej miłości. Szczególnie interesujące były te wątki, które pokazywały punkty zbieżne i różnice tej modlitwy oraz pomocy terapeutycznej. Wśród przyczyn zgłaszania się na modlitwę uwolnienia zostały wymienione: brak sensu życia, brak kontroli nad swoim życiem, zranienia z dzieciństwa, złe środowisko, a pośród celów padły: miłość, wolność i odpowiedzialność. Z podobnymi celami i przyczynami z pewnością można się spotkać w gabinecie psycho-terapeutycznym. Oczywiście były też przyczyny i cele swoiście religijne. Wśród przyczyn wyróżniono okultyzm i grzechy w rodzinie; wśród celów: spojrzanie na siebie z miłością – tak jak widzi mnie

Bóg. Podkreślono też różnice: osoba biorąca udział w modlitwie uwolnienia ma relację z Bogiem, a nie z posługującym; zasadniczym celem psychoterapii jest leczenie, a religii uświęcenie. Rolą posługującego modlitwą jest asysta, wspomaganie, wskazywanie kierunku, a nade wszystko towarzyszenie. Prelegentka zaznaczyła również, że wykształcenie psychologiczne może przeszkadzać w posłudze modlitwy uwolnienia, ponieważ psycholog patrzy przez pewien pryzmat, który może utrudniać dostrzeżenie czegoś istotnego w obszarze dotyczącym religii. Nie wykluczała jednocześnie możliwości równoległego korzystania z psychoterapii i uczestnictwa w modlitwie uwolnienia, a nawet zaznaczyła, że modlitwa może otwierać nowe obszary i wątki dla pracy terapeutycznej.

Konrad KOŚNIK mówił o tożsamości religijnej i religijności w oparciu o badania psychologiczne. Przedstawił między innymi skalę dotyczącą wiary, wiedzy i tolerancji religijnej:

	-1	0	+1
Wymiar wiary	Nie wierzę	Nie wiem, czy wierzę	Wierzę
Wymiar wiedzy	Wiem, że Bóg nie istnieje	Agnostycyzm	Wiem, że Bóg istnieje
Wymiar tolerancji	Każdy powinien mieć swoje poglądy	Nie obchodzą mnie poglądy innych	Etnocentryzm

Propozycja ta jest przynajmniej częściowo niespójna z wynikami badań przedstawianymi przez profesora HUTSEBAUTA. Etnocentryzm jest tam silniej skorelowany z brakiem wiary niż z wiarą, w przypadku dosłownego rozumienia. Być może poszerzenie powyższej skali

o proponowane przez profesora rozróżnienie rozumienia dosłownego i symbolicznego treści religijnych zlikwidowałoby ową niespójność.

W związku z nieobecnością profesora Andrzeja PANKALLI jego referat odczytała Anna WIERADZKA. Opisywał on integralne towarzyszenie osobie i wskazywał na personalistyczny wymiar tożsamości religijnej. Zwraçał uwagę na to, że człowiek nieustannie się staje i tożsamość należy rozumieć jako konstrukt osiągnany, a nie osiągnięty. W integralnym towarzyszeniu została podkreślona funkcja towarzysza, jakby akuszera, który pomaga wydobyć z siebie prawdę. Towarzyszenie jest przeznaczone zarówno dla osób wierzących, które szukają Boga, jak i dla tych, które jakoś się z Bogiem zmagają, a także dla tych, które szukają kontaktu z Transcendencją, ale nie odnajdują się w ramach żadnej religii.

Ważną częścią panelu była dyskusja. Podniesiono w niej kwestie: właściwego definiowania pojęć, trwałości tożsamości, treściowych zmian w tożsamości, wielości tożsamości religijnych tej samej osoby, np. chrześcijanin, katolik, zakonnik, a także miejsca tożsamości religijnej w tożsamości osobowej.

Sesja szósta

Po południu odbyły się sesje 5.-8. W sesji 6. zatytułowanej „Religia a psychopatologia” mogliśmy usłyszeć dwa z czterech przewidzianych referatów.

Jako pierwszy głos zabrał doktor Andrzej MOLENDĄ z referatem na temat nerwic eklezjogennych. W nerwicach tego typu na pierwotny konflikt nerwiczny nakłada się silny konflikt religijny, wzmacniając ten pierwotny. Istotną rolę u osób z tego rodzaju zaburzeniami pełni obraz Boga. Zwykle Bóg jest w nim wrogi lub Jego obraz jest podwójny: obok deklarowanego, świadomego istnieje drugi do niego przeciwstawny. Obraz wrogiego Boga kształtuje religijność polegającą na zjednywaniu i oblaskawianiu, by otrzymać akceptację i bezpieczeństwo. Ważne w psychoterapii osób z nerwicą tego typu jest zważenie kontekstu religijnego oraz oddzielanie konfliktu religijnego od pierwotnego nerwicowego. Dobrze jest również mieć świadomość

trudności osób z tego typu zaburzeniami, z wejściem w rolę pacjenta, ze względu na podważanie możliwości świeckich rozwiązań problemu. Podczas dyskusji padła warta odnotowania uwaga, że religijność osób z nerwicą eklezjogenną opiera się na lęku, podczas gdy dojrzała religijność na pragnieniu.

Doktor Teresa ZAKRZEWSKA przedstawiła referat na temat represywnego stylu radzenia sobie z trudnościami w kontekście rozwoju religijności i duchowości. Osoby z takim stylem radzenia sobie posiadają wysoką obronność, niski lęk kwestionariuszowy i wysoki lęk behawioralno-fizjologiczny. Dążą do tego, by uniknąć dyskomfortu psychicznego i uzyskać aprobatę społeczną. W zakresie uwagi izolują się od przykrych treści poprzez generowanie przyjemnych myśli, a w ich pamięci występują wybiórcze deficyty tam, gdzie znajduje się coś niebezpiecznego dla *ego*. Funkcjonowanie takich osób jest oceniane jako korzystne psychologicznie, jednak w odniesieniu do rozwoju religijnego i duchowego może być problemem. Styl represywny może sprzyjać zmianom opcji religijnych i religijności zewnętrznej, a także utrudniać rozwój sumienia oraz wgląd w motywy postępowania i prowadzić do braku świadomości winy.

Podczas tej sesji miały jeszcze zostać wygłoszone referaty: Katarzyny STEFAŃSKIEJ i Marty KUTY-PACHECKIEJ pod tytułem „Trans i opętanie jako kategoria psychopatologiczna” oraz referat Patrycji KOZERY-MIKUŁY zatytułowany „Duchowość studentów a różnice kulturowe”.

Sesja siódma

Równocześnie z powyższą sesją odbywała się sesja 7., zatytułowana „Poznawcze podejścia w psychologii religii”.

Profesor Zdzisław KROPLEWSKI przedstawił „Poznawczy paradygmat badań nad religijnością na przykładzie badań nad myśleniem religijnym”. Zaprezentował modele poznawcze: normatywny (logika formalna), preskryptywny (pedagogika, dydaktyka) oraz deskryptywny (obserwacje, eksperymenty, heurystyki). Na tej podstawie wyróżnił cztery typy badaczy zajmujących się religijnością ze względu na

ich stosunek do transcendencji. Są to: *ancilla*, *critica*, *sciencia*, *arbitrarius elegantiae*. Badacz pierwszego typu służy religii, używając metod psychologii; psychologia służy mu do utwierdzenia wiary człowieka. Badaczowi drugiego typu psychologia służy do pokazania błędów i nieracjonalności zachowań religijnych. Badacz typu *sciencia* – naukowiec, w swoich badaniach chce być jak najbardziej niezależny od swoich przekonań, stosuje obiektywne metody do pomiaru zachowań religijnych. Badacz *arbitrarius elegantiae*, badając rzeczywistość religijną, stara się być obiektywny, choć nie odrzuca całkiem własnych przekonań. W procesie rozumowania religijnego istotne są czynniki poznawcze: wiedza religijna, logika umysłowa, logika formalna oraz czynniki pozapoznawcze – nasycenie czynnikami emocjonalnymi. Kiedy w rozumowaniu dominują czynniki poznawcze, mamy do czynienia z wysoką racjonalnością rozumowania. Natomiast kiedy dominują czynniki pozapoznawcze, może wystąpić przewaga dostosowywania procesu rozumowania do własnych przekonań, co świadczy o zmniejszonej racjonalności procesu rozumowania. Profesor podkreślił, że wnioski rozumowania zależą od motywacji, lecz nie są dane raz na zawsze – podlegają weryfikacji. Człowiek religijny stawia sobie cel, który realizuje i chociaż z zewnątrz może on wyglądać nieracjonalnie, to z pozycji globalnej – jak najbardziej.

Kolejnym referentem miał być Michał KOSAKOWSKI z wystąpieniem „Egzystencjalna Teoria Umysłu. Czy zdolność do empatyzowania ma związek ze skłonnością do myślenia teleologicznego o świecie?”. Niestety, nie mieliśmy możliwości wysłuchać tego wystąpienia.

Kolejnym prelegentem był doktor Władysław CHAIM, którego wystąpienie nosiło tytuł „Czy koncepcja typów psychicznych jest użyteczna dla psychologii religii i duchowości?”. Przedstawił on psychologię duchowości konfesyjną oraz uniwersalną, która nie przynależy do żadnej instytucjonalnej religii. Została przedstawiona koncepcja typów psychologicznych JUNGA oraz wybrane metody jej operacjonalizacji, aby przedstawić zastosowania tej teorii w zakresie rozwiązywania problemów badawczych w dziedzinie psychologii religii. Omówiono m.in. korelaty zmysłowości – umysłowości oraz zmysłowości – intuicja pod względem orientacji religijnych oraz typy psycho-

logiczne osobowości ze względu na prezentowaną duchowość. Konkluzją była odpowiedź na pytanie o to, czy można połączyć religię i duchowość. Zdaniem prelegenta istnieje globalna tendencja w kierunku niezinstytucjonalizowanej duchowości, która w sposób wyraźny odcina się od religii. Jednak rozwój człowieka jest wielowymiarowy i nie wyklucza wielu ścieżek rozwoju osobowości.

Ostatnim wystąpieniem był referat doktora Stanisława RADONIA „Czy medytacja otepia? Neuro-psycho-biologiczne korelaty świadomości i ich dynamika podczas stanów medytacyjnych na podstawie badań nad uważnością”. Dotyczyło ono niezwykle ciekawego tematu uważności i stworzonego na jej podstawie interdyscyplinarnego modelu ludzkiej świadomości: model VAGO, SILBERSWEIGA (2012) – korelacja trzech kluczowych struktur: doświadczeniowe *self* – odpowiadające za senso-percepcyjne przetwarzanie informacji, fenomenologiczne *self* – świadome obecnego momentu, narracyjne *self* – odzwierciedlające autobiograficzne rekonstrukcje (samoregulacja, samoświadomość, samotranscendencja). Przedstawiona została także koncepcja stanów świadomości DOR-ZIDERMANA (2013); podobnie jak wyżej, odnosi się ona do trzech struktur: świadomości narracyjnej, minimalnej i pustego *self*. Modele te stanowią teoretyczną podstawę do prowadzenia pogłębionych badań nad ludzką świadomością oraz dyskusji o pozytywnych skutkach medytacji w leczeniu różnych zaburzeń. Rozpatrzone została dwustronność świadomości. Niektóre wyniki badań neurologicznych wskazują, że umysł każdego człowieka funkcjonuje zwykle w tzw. trybie standardowym (*default mode*), który charakteryzuje się tym, że bez chwili przerwy przez pole uwagi przewijają się zmienne wyobrażenia, uczucia i myśli (*mind wandering*). Zasadniczo umysł nigdy poza bardzo krótkimi chwilami – warto podkreślić, że dotyczy to również osób najbardziej zaawansowanych w medytacji – nie znajduje się w czystym stanie skoncentrowania (relatywnie stabilny etap skoncentrowania trwa tylko 3 sekundy w 18-sekundowym cyklu, który powtarza się nieustannie od nowa). Ruminacje mogą mieć aspekt pozytywny (refleksyjność) oraz negatywny (ruminacje obejmujące nieadaptacyjne myśli, oceny i emocje). Porównano metody operacjonalizacji (EEG, tomograf), które po-

kazują, że świadomość ciągle się zmienia. Przedstawiono medytację potoczną: mantrę, jogę i medytację typu *open monitoring*, która jest totalną zmysłową receptywnością – właściwą kontemplacją. Ma ona skutki pozytywne – wyniki badań osób medytujących pokazują, że struktury neuronalne zmieniają się, umożliwiając pogłębiony odbiór rzeczywistości na poziomie subkorowym. Podmiot z większą łatwością postrzega siebie jako przedmiot, nie podmiot, zmniejsza się nasilenie bezproduktywnego wędrowania myśli oraz procesów psychopatologicznych.

Po sesjach popołudniowych odbył się I Zjazd Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Religii i Duchowości, a wieczorem uroczysta kolacja.

DZIEŃ DRUGI

Wykład plenarny

Drugi dzień konferencji rozpoczął wykład plenarny profesora Czesława WALESY na temat rozwoju religijnego. Profesor przedstawił 8 parametrów, za pomocą których można mierzyć religijność. Są to: świadomość religijna, uczucia religijne, decyzje religijne, więź i poczucie więzi ze wspólnotą wierzących, praktyki religijne, moralność religijna, doświadczenie religijne oraz formy wyznania wiary. Następnie wyróżnił 9 okresów rozwoju religijnego. Czas do około 15. miesiąca życia nazwał okresem areligijnym. W drugim i trzecim roku życia możemy, jego zdaniem, zauważyć początki religijności indywidualnej. W okresie przedszkolnym wskazał na możliwość wyodrębnienia wszystkich parametrów, choć mają one jeszcze prostą formę. W wieku 7-11 lat religijność przybiera kształt autorytarno-prawny, a w okresie dorastania staje się autonomiczna. O religijności autentycznej możemy mówić w wieku 19-24 lat, natomiast we wczesnej dorosłości kształtuje się religijność realistyczna. Pełna dojrzałość religijna jest osiągnięta w wieku 40-60 lat, a późniejszy rozwój zmierza ku religijności eschatologicznej.

Po wykładzie odbyła się interesująca dyskusja. Poruszono w niej m.in. kwestie nieujmowania w badaniach profesora religijnych czyn-

ników wpływających na rozwój religijności – nieuwzględnianie Bożej łaski ze względu na jej empiryczną niedostępność. Wskazano także na zagadnienie ateizmu, odstępowania od wiary i nawrócenia, jako pozostających poza przedstawionymi badaniami. Profesor bada osoby religijne – inne osoby pozostają poza kręgiem jego zainteresowań. Wydaje się, że badania dotyczące odejścia od wiary i nawrócenia byłyby cennym uzupełnieniem.

Sesja dziesiąta

Podczas 10. sesji zatytułowanej „Religijność a psychoterapia, poradnictwo i *coaching*” mogliśmy usłyszeć 3 z 5 zaplanowanych referatów.

Pierwszy dotyczył wymiaru duchowego w psychoterapii w oparciu o porównanie koncepcji FRANKLA i YALOMA. Duchowość może być w różny sposób obecna i rozumiana w myśli filozoficznej i psychologicznej. Może być zredukowana do poziomu psychiki lub kultury, może być pomijana albo uznana za rzeczywistość realną. Ma to swoje odzwierciedlenie w sferze duchowej praktyki psychologicznej. Są na tym gruncie obecne trzy rozwiązania. Utożsamienie duchowości z życiem psychicznym – wtedy nie uznajemy autonomii sfery duchowej, a religijność spostrzegamy wyłącznie przez pryzmat praw psychologii. Przeciwwstawienie psychologii i duchowości oraz ściśle wytyczanie ich granic. Współistnienie sfery duchowej i psychologicznej z poszanowaniem ich autonomii. W ostatnim przypadku możliwa jest współpraca terapeuty i duszpasterza. Nie zagłębiając się w szczególności omawianych przez prelegenta koncepcji, warto zauważyć, że obu przedstawianych autorów zwracało uwagę na podmiotowość, wolność i odpowiedzialność człowieka; twierdzili oni, że duchowość jest specyficznie ludzka, i wskazywali na możliwe wyparcie sfery duchowej. FRANKL uznawał – w odróżnieniu od YALOMA – że wymiar duchowy jest autonomiczny i obiektywny; stosował nawet techniki aktywizacji sfery duchowej.

Kolejny referat pt. „Metody badania duchowości, kreatywnego potencjału i psychologiczna pomoc w kryzysach duchowych” wygłosiła profesor Natalia WISZNIAKOWA-ZELINSKIY. Postawiła ona tezę, że

niemożliwe jest badanie kreatywności bez duchowości. Przedstawiła metodę badania kreatywnego potencjału w oparciu o psychologiczny profil, na który składają się: ja realne, ja idealne, ja odzwierciedlone i ja – koncepcja. Potencjał został zoperacjonalizowany jako różnica między ja realnym a ja idealnym. Można by się zastanawiać, czy rzeczywiście człowiek ma potencjał, by stać się tym, kim sobie siebie wyobraża jako ideał. Czy jego ja idealne jest w zasięgu jego możliwości?

Trzeci z referatów tej sesji nosił tytuł „Pozytywna rola *coachingu* w poradnictwie duchowym”. Michał PTAK przedstawił w nim *coaching* jako rozmowę indywidualną mającą na celu odnalezienie potencjału rozwojowego człowieka. Rozmowa taka nie jest ani treningiem, ani doradztwem, ani terapią. Prelegent pytał o zajmowanie się wymiarem duchowym w *coachingu* oraz o przydatność *coachingu* dla kierownictwa duchowego.

Sesję zakończyła dyskusja na temat naukowości metod NLP, do których odwoływała się profesor WISZNIAKOWA-ZELINSKIY, a także o sposobach uchronienia się przed relatywizacją religii wobec psychologii i psychologii wobec religii w procesie psychoterapii.

Nie usłyszeliśmy w tej sesji referatu doktora Jacka PRUSAKA na temat „«Pustka» – między psychopatologią a doświadczeniem duchowym. Implikacje dla psychoterapii” oraz wystąpienia Justyny BERLIŃSKIEJ i doktora Jana KLIMKA pt. „Duszpasterstwo w procesie terapeutycznym – czyli o specyfice duchowości osób cierpiących na zaburzenia psychiczne”.

Sesja posterowa

Po sesjach 9.-12. odbyła się sesja posterowa. Podczas niej mogliśmy między innymi podjąć refleksję nad tożsamością religijną, poczuciem sensu życia i religijnością.

Magdalena BIOLIK z Uniwersytetu Śląskiego była autorką posteru „Postrzeganie aktu małżeńskiego jako celebracji sakramentu małżeństwa. Walidacja narzędzia badawczego”. Badała ona zależności między religijnością personalną, postrzeganiem aktu małżeńskiego jako celebracji sakramentu małżeństwa a satysfakcją seksualną małżonków.

Kwestionariusz składał się z trzech skal: skali podmiotowego traktowania małżonka (jako osoby obdarzonej miłością i godnością), skali transcendencji (autorka zaryzykowała stwierdzenie, że wymiar metafizyczny seksu definiuje współżycie jako formę duchowego zjednoczenia małżonków, formę udziału w dziele zbawczym, nawiązanie relacji z Bogiem jako konkretną osobą) i wreszcie skali moralności, która wyraża stanowisko katolickiej etyki seksualnej. Inspiracją dla tematu były przemyślenia Karola WOJTYŁY na temat miłości małżeńskiej i teologii ciała.

Natalia MATA CZYŃSKA, reprezentująca Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, przedstawiła temat „Przynależność do wspólnot religijnych – czy rzeczywiście konstruktywna dla młodzieży?”. Badania mają na celu wykazanie, czy przynależność do młodzieżowych wspólnot religijnych wpływa na radzenie sobie ze stresem z uwzględnieniem tożsamości i wartości młodzieży.

Jarosław MOEGLICH przedstawił polską wersję kwestionariusza LeBe Tatiany SCHNELL w badaniach nad znaczeniem życia u rzymskokatolickich księży w Polsce. Poster prezentował dwa etapy pracy: wartości psychometryczne polskiej adaptacji kwestionariusza oraz wstępne wyniki badania na polskich kapłanach Kościoła rzymskokatolickiego. Hipotezą badawczą jest przekonanie o istotnej korelacji wymiaru autotranscendencji wertykalnej z sensem życia duchownych.

Taisia MUKII wystąpiła z posterem pt. „Refleksyjność – jako mechanizm realizacji humanistycznych kierunków osobowości”. Opisana została w nim zdolność refleksji oraz klasyfikacja jej typów i poziomów. Praca służy opracowaniu praktycznych zaleceń w kierunku rozwoju osobowości z uwzględnieniem humanistycznych wartości. Poster został przedstawiony w języku rosyjskim.

Reprezentanci Uniwersytetu Szczecińskiego przedstawili badania nad związkiem religijności i empatii wśród nastolatków pt. „Religijność i empatia wśród nastolatków. Badania empiryczne gimnazjalistów i licealistów”. Statystyki wykazały, iż postawa religijna wiąże się pozytywnie z własną emocjonalnością, kontrolą oraz rozumieniem.

Anna WIERADZKA, Marta SIENKIEWICZ, Sebastian POPIELAS, Hubert PILARCZYK, Mateusz PODLECKI i Piotr LEŚNIEWSKI z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu zaprezentowali poster pt. „Skala Tożsamości Religijnej (STR)”. Skala jest próbą ekstrapolacji empirycznego obszaru koncepcji tożsamości stworzonej przez Jamesa MARCIĘ i uzupełnionej przez Koena LUYCKXA. Proces tworzenia skali obejmował pojęcie tożsamości religijnej oraz teoretyczny opis pięciu statów religijnej tożsamości, wyłonionych na podstawie poziomych wymiarów: eksploracji wszcz, w głąb, ruminacyjnej oraz zobowiązania i identyfikacji z nim.

Anna WYSZADKO z Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, wystąpiła z posterem „Poczucie sensu życia a przekonania na temat eutanazji i uporczywej terapii na przestrzeni kształcenia zawodowego lekarzy – wstępne wyniki badań”. Ten niezwykle ważny i aktualny temat dotyczył relacji postaw wobec życia (w tym poczucia sensu życia) lekarzy względem ich przekonań na temat eutanazji i uporczywej terapii oraz problemu, czy postawy te zmieniają się w czasie edukacji medycznej studentów wydziału lekarskiego.

Sesja trzynasta

Po przerwie obiadowej odbyła się sesja 13. zatytułowana: „Filozoficzne i teologiczne inspiracje psychologii religii”. Usłyszeliśmy podczas niej 5 referatów.

Doktor Henryk MACHOŃ opowiedział o koncepcji doświadczenia religijnego JUNGA. Wspomniał o jego definicji religii jako relacji z najwyższą wartością. Jeśli religia nie byłaby dominująca, nie byłaby religią. Podejście JUNGA do religii było pragmatyczne – twierdził, że doświadczenie religijne jest, ponieważ działa. Ukazywał religię jako terapię dla cierpień i doświadczeń duszy i wskazywał, że to, co racjonalne, może religię osłabić.

Justyna RYKIEWICZ mówiła o duchowym wymiarze relacji międzyludzkich w nawiązaniu do filozofii dialogu. Oparła się na myśli LEVINASA i ukazała relację jako wcześniejszą od poznawczego podejścia do świata. Żeby wejść w autentyczną relację, trzeba zaakcepto-

wać radykalną inność, a warunkiem tej inności jest Nieskończoność. Rozmowa jawi się wówczas jako coś więcej niż wymiana informacji, a drugi jako ktoś więcej niż to, co mogę o nim poznać. Psychologia może czerpać inspiracje z tej filozofii w wielu obszarach. Prelegentka wskazała m.in na: pokorę wobec drugiego człowieka, zmniejszenie tendencji do tematyzowania i kategoryzowania, określenie granic poznania drugiego i podkreślenie roli relacji z innymi.

Jako trzeci głos zabrali Łukasz Beniamin KUCZAŁA z tematem „Pokój niepokoju» – interioryzacja w ujęciu św. Augustyna”. Święty ten mówił, że jeżeli dobro jest nietrwałe, to nie daje ukojenia. Dobrem trwałym, dającym ukojenie jest tylko Bóg. Jest On duchem, dlatego tylko przy pomocy duszy można do Niego dotrzeć. Drogę interioryzacji można podzielić na kilka etapów: pierwszy to przejście od świata zewnętrznego do wewnętrznego, następny od duszy do intelektu, kolejny od intelektu do Boga, by na koniec przejść od Boga do świata zewnętrznego.

Kolejny referat, którego autorami byli: Roman SZALACHOWSKI, Małgorzata SZCZEŚNIAK, Małgorzata Maria KULIK, Kinga MACIASZCZYK i Wiesława ORZECZOWSKA, nosił tytuł: „Wzajemność pośrednia w Biblii”. Przedstawiał on dwa rodzaje wzajemności pośredniej: oddolną i odgórną. Pierwsza ma miejsce wtedy, kiedy otrzymuję od kogoś dobro i chcę dać je też innym (podać dalej). Druga polega na tym, że robiąc coś dobrego, zwiększam prawdopodobieństwo, że otrzymam dobro od kogoś. Po tym referacie miała miejsce interesująca dyskusja na temat tego, czy trzeba zaznać miłości, by kochać.

Ostatnie wystąpienie nosiło tytuł „Cierpienie jako element przemieniający człowieka”. Zofia KACZMAREK, sama będąca wolontariuszką w zakładzie opieki paliatywnej, przedstawiła 5 etapów przemiany pod wpływem cierpienia. Są to: zaprzeczenie i izolacja, żal i gniew, targowanie się i próba odroczenia wyroku, poczucie straty w stosunku do przeszłości i przyszłości, pogodzenie się. Zauważyła, że są one styczne dla teologii i psychologii. Wskazała na fakt, że samo cierpienie nie przemienia. Przemienia nas nasza postawa wobec niego. Cier-

pienie może być drogą do świętości, może robić miejsce dla działania Pana Boga.

Sesja czternasta

W tym samym czasie miała miejsce sesja 14. zatytułowana „Religijność a rodzina i macierzyństwo”. Wzięło w niej udział czterech prelegentów.

Pierwsza była dr hab. Dorota KORNAS-BIELA. Mówiła o „Religijnym kontekście oczekiwania na urodzenie dziecka”. Prelegentka skrytykowała wszechobecną medykalizację, technicyzację i komercjalizację procesów prokreacyjnych, które to procesy powinny być odbierane przez przyszłych rodziców jako źródło głębokich przeżyć religijnych, w które włączana jest również osoba dziecka. Wymieniono wiele czynników, które mają wpływ na dziecko prenatalne, m.in. modlenie się za dziecko, opowiadanie dziecku o Bogu, błogosławienie dziecka, słuchanie śpiewu liturgicznego, życie w stanie łaski uświęcającej oraz uporządkowanie „swojego” chaosu, aby nie przenosić go na dziecko, pozytywne myślenie o dziecku, afirmacja jego istnienia. Zostało podkreślone, że małżeństwo jest sakramentem, a nie rodzicielstwo, a także że niepłodność nie jest karą, ale brakiem daru od Boga.

Mariusz WOŹNY w wystąpieniu „Religijność rodziców a postawa wychowawcza względem ich dzieci” udowodnił, że religijność rodziców ma wpływ na rozwój dziecka. Religijność pełni wiele pozytywnych funkcji w życiu człowieka: jest źródłem systemu wartości i osobistego rozwoju, pomaga rozwijać relacje społeczne, ochrania przed poczuciem zagrożenia. Inne czynniki kształtujące postawy wychowawcze to: oddziaływanie mediów, cechy dziecka, wsparcie społeczne, jakość relacji małżeńskiej, pochodzenie rodziców. Dla określenia religijności rodziców zastosowano Skalę Centralności Religijności (S. HUBER) oraz Skalę Religijnego Systemu Znaczeń (D. KROK), a do określenia postaw rodzicielskich posłużono się Skalą Postaw Rodzicielskich (M. PŁOPA). Wyniki badań potwierdziły, że im większą rolę w życiu rodziców odgrywa religijny system znaczeń (wielowymiaro-

wy układ zawierający przekonania, wierzenia, konotacje emocjonalne i reguły kultu), tym większe będzie nasilenie ich postawy akceptacji dla dziecka. W przypadku religijności ujmowanej w skali kultu, zachodzą związki z postawą akceptacji, nadmiernego ochraniańa i nadmiernych wymagań. Co ciekawe, w przypadku ojców, religijność wywiera wpływ na ich postawę wychowawczą, natomiast w przypadku matek nie stwierdzono istotnych korelacji między religijnością a postawą wychowawczą, co może świadczyć o tym, że macierzyństwo jest pierwotnym, najbardziej fundamentalnym doświadczeniem.

Doktor Izabela SEBASTYAŃSKA-TARGOWSKA w wystąpieniu „Diagnoza i leczenie niepłodności żeńskiej a religijność” badała, jaki jest wpływ religijności na funkcjonowanie psychiczne kobiety w sytuacji diagnozy i leczenia niepłodności idiopatycznej. Podstawą przeprowadzonej analizy jest uznanie personalistycznej (zakładającej podmiotowość istnienia, wolność, odpowiedzialność oraz substancjalną całość cielesno-duchową) i holistycznej (harmonijna integracja ciała, umysłu i ducha) koncepcji człowieka oraz modelu jedności biopsychospołecznej zdrowia i choroby (wzajemne powiązania między ciałem, umysłem i funkcjonowaniem społecznym). Uzyskana wiedza powinna być inspiracją do projektowania nowych technik psychoterapeutycznych pozwalających podnieść skuteczność działań psychologa w leczeniu niepłodności. Tajemnica nieotrzymania daru macierzyństwa: niepłodność nie jest naturalnym stanem fizjologicznym, przez co rozpatrywana jest jako stan patologiczny, czyli choroba. Jako choroba ciężka i długoterminowa, a nawet całożyciowa, oddziałuje na funkcjonowanie kobiety. Powoduje wiele sytuacji stresowych: zaskoczenie, niemożność realizacji potrzeb, konieczność przewartościowania systemu wartości, sygnał zagrożenia dla zdrowia, źródło dolegliwości fizycznych i psychicznych. Niepłodność jako sytuacja życiowo doniosła jest doświadczeniem obejmującym funkcjonowanie osoby we wszystkich wymiarach jej egzystencji: somatycznym, psychicznym, duchowym i społecznym. Niepłodność rozpatrywana jako kryzys życiowo doniosły jest zespołem wielu kryzysów życiowych, może być sytuacją graniczną, momentem krytycznym, metasytuacją o dużej mocy regulacyjnej. Problem niepłodności istnieje od zawsze, porusza go również

Biblia na przykładzie Sary – żony Abrahama, Rebeki – żony Izaaka czy Racheli – żony Jakuba. U kobiet religijnych problem ten związany jest z przeświadczeniem, że to Bóg decyduje, czy kobieta będzie mieć dziecko, co może powodować dodatkowe frustracje w sferze religijnej.

W ostatnim wystąpieniu zatytułowanym „Religijny system znaczeń a satysfakcja z małżeństwa u osób starszych” Paweł Jan BRUDEK przedstawił zjawisko gerotranscendencji – zorientowania na rozwój w okresie starości. W kontakcie z małżonkami w podeszłym wieku należy zwrócić uwagę na zachęcenie małżonków do brania udziału w życiu społecznym, aktywność umysłową oraz religijną. Świadomość pozostawania w udanym związku małżeńskim pomaga w radzeniu sobie z trudnościami wynikającymi z wieku starczego. Człowiek przekraczający próg starości zaczyna przykładać większą wagę do kwestii związanych z duchowością i religijnością. Przeprowadzone analizy na grupie 120 osób ujawniły niskie dodatnie zależności między ogólnym zadowoleniem z małżeństwa oraz samorealizacją a wszystkimi wskaźnikami religijnego systemu znaczeń, jak również niskie ujemne korelacje między rozczarowaniem z małżeństwa a globalnym wskaźnikiem religijnego systemu znaczeń i jego głównymi dymensjami: orientacją religijną oraz sensem religijnym.

W sesji tej zabrakło wystąpienia Moniki GUZEWICZ i profesor Stanisławy STEUDEN pod tytułem: „Religijne aspekty utraty dziecka przed jego narodzeniem”.

Podczas zakończenia konferencji zostały ogłoszone wyniki konkursu plakatowego, a organizatorzy zapowiedzieli kolejną konferencję za dwa lata w Krakowie.